

TIPOLOGIA CĂMĂȘILOR ÎN PORTULUI POPULAR MOLDOVENESC

Doinița ANDRIEȘ, st. gr. DDP-121M
Coordonator științific: conf. univ., dr. Stela BALAN

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: Cămașa este piesa esențială din componența portului popular moldovenesc, acoperă cea mai mare parte a corpului, are cel mai bogat decor, este corelată tuturor celorlalte piese de bază și celor auxiliare. Cămașa este o constantă a portului, fiind veche de milenii și concentrează mai mult ca orice altă piesă semnificații identitare. Studiarea cămășilor populare ne oferă posibilitatea să constatăm persistența îndelungată a acestora în ansamblul portului tradițional. Prin formele sale laconice, calitățile ecologice ale materialelor utilizate și nu în ultimul rând al aspectului estetic, cămășile moldovenești merită să fie cercetate, păstrate și valorificate. Nu întâmplător formele de croială ale acestora se regăsesc în modelele de vestimentație contemporană. Cămașa moldovenească sau ia este un element al poporului, care a fost prelucrat și cizelat sute de ani, piesă care i-a fascinat pe marii artiști și creatori de modă.

Cuvinte cheie: costum popular, portul popular, tradiții, croială, cămașă, ie, altiță.

Cămașa este cea mai spectaculoasă piesă de port și a conservat în ea codul genetic al poporului nostru, într-o armonie de culori și simboluri adunate de milenii.

Tipologizarea cămășilor are la bază croiul, acceptat de cercetători drept mijlocul esențial în crearea formei hainei, însă nu croiul în ansamblu, ci în componentele sale radicale schematice [1]. Pe parcursul ultimelor două secole femeile din spațiul nostru cultural au purtat la sărbători trei tipuri principale de cămașă:

- Cămașa bătrânească;
- Cămașa încrețită la gât sau cămașă cu altiță, cămașă cu umărar în versiunea fără poale – ie;
- Cămașă cu petic sau cămașă cu plată, intrată mult mai târziu în uz decât primele două care sunt arhaice.

Aceste tipuri au coexistat și au fost folosite în funcție de predilecția comunității sau a grupurilor de vârstă pentru ele. Odată cu accesibilitatea pânzei de bumbac, sau influența modei orășenești, către mijlocul sec. al XX-lea se impune o dezvoltare a cămășii tip tunică – cămașa cu petic sau cămașa cu plată, o piesă ce va asigura trecerea treptată de la portul tradițional la cel de influență urbană [2].

De cele mai multe ori tipurile de cămașă erau rostuite după calitățile artistice. Exemplarele cele mai decorate, fiind rezervate sărbătorilor, erau mari, aveau mânecile și poalele lungi încât adăugau volum corpului purtătoarei.

1. Cămașa bătrânească, cămeșoiul, cămașa dreaptă este străveche, are croiul foarte simplu, redus la trei pânze unite prin coasere, din care cea mai mare îmbracă trunchiul (față și spate, de la umăr până la glezne), altele două- egale, prinse la umăr, formează mânecile, iar pentru a facilita mișcările, are doi clini drepți sau evazați subțiori. Această cămașă are benzi ornamentale brodate la deschizătura gâtului, la umeri, la marginea mânecilor și pe la poale. Cămașa a evoluat în timp, fiind adaptată atât la corpul femeii cât și la acțiunile acesteia. Adăugirea clinilor trapezoidali și a pavei subțiori i-a conferit mai multă lărgime (fig. 1, a). Susținerea mânecii în partea de jos cu o bucată de pânză a lărgit-o, sporindu-i utilitatea.

2. Cămașa încrețită la gât sau cămașa cu altiță, cămașa cu umăr, numită și carpatică, valahă este arhaică, avându-și originea în tradițiile iliro-traco-dacice. În opinia mai multor autori, ea prezintă contribuția romanilor la completarea diversității vestimentației europene (fig. 1, b).

Actualmente, croiul ei este destul de simplu, constând din patru pânze mari egale unite două câte două în partea de sus conform unei logici simple de cuprindere a trunchiului și a mânecilor. Lățimea acestor pânze unite și încrețite formează gura cămășii. Între cele două pânze ce vor forma partea din față și cea din spate a cămășii se prind alte două pânze, dar numai pe segmentul de sus, atât cât ține distanța de la gât până la nivelul subaxilar, pentru mâneci, după care pânzele perechi ale mânecii ca și cele ale trunchiului vor fi unite cu acul, cuprinzând între ele sub axilă o pavă și câte un clin sau mai mulți, pentru a înlesni funcționalitatea hainei.

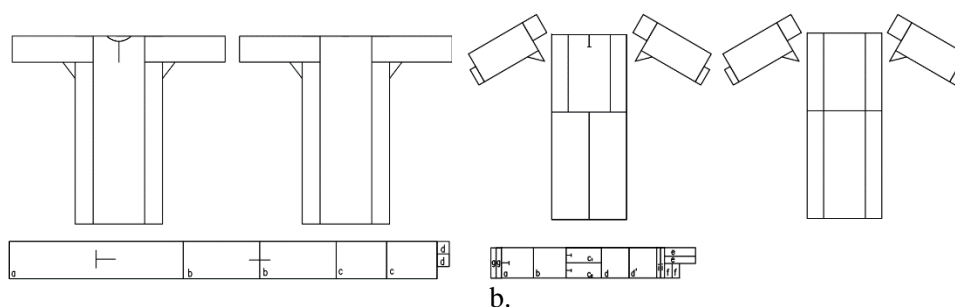

Figura 1. Scheme ale croiului cămașei pentru femei: a) cămașa bătrânească; b) cămașa încrețită la gât (ie)[1].

Alțița, bucata de pânză care se interpunea între cele două pânze – de dinainte și de dinapoi – pentru a lărgi haina ca să încapă liber umărul, va rămâne de bază în evoluția acestei cămăși, numită cu alțița, configurând etapele ei evolutive. La o etapă de început a constituirii acestui croi alțița era sub forma unui detaliu mic, separat, cuprinzând de motive simbolice țesute sau brodate. Sunt cunoscute variante de cămăși în care alțița avea forma unui dreptunghi, sau mai rar a unui triunghi. La necesitate, în special când cămașa trebuia spălată, alțița putea fi separată[3].

Treptat au început a uni alțița cu partea superioară a mânecii care era mai largă pentru a asigura libertate mișcărilor mâinii. La linia de unire se formau creți, asimilați mai apoi unui registru numit încrețul sau crețișorii, cristalizat într-o bandă orizontală de proporții clar stabilite, cu motive și culori specifice, încât să aibă caracter inconfundabil cămășii. În vechile cămăși, inclusiv în cele de mai târziu sau chiar recente, făcute după tiparele consacrate de tradiție, încrețul este de diferite nuanțe ale galbenului, de la cele mai deschise până la cele mai întunecate, apropiindu-se de portocaliu sau cafeniu, dar întotdeauna este executat în culori mai deschise decât celelalte benzi ornamentale ale cămășii.

După constituirea încrețului ca o parte obligatorie a decorului mânecii, alțița multă vreme era croită dintr-o bucată separată de pânză mai îngustă, iar încrețul și restul mânecii din altă bucată, mai lată. Mult mai târziu femeile au început a croi mâneca dintr-o singură bucată de pânză, fapt ce a condus la regruparea celor trei registre ale mânecii în ansamblul decorului. Lățimea alțiței a fost mărită până a atins-o pe cea a încrețului și a lățimii spațiului ocupat de râuri.

Alțița, ea însăși este un întreg compozițional a cărui alcătuire decorativă a evoluat cu vremea, și constituie aproape o noțiune nu numai a portului, ci și a artei populare în genere. Ea se bucură de o considerație deosebită, prețuită ca motiv cu caracter de unicat. Decorul alțiței se supune unor reguli de compoziție, canoane, perpetuate din timpuri necunoscute. În motivele ornamentale de pe alțița era codificată și vizualizată informația despre statutul social al femeii. Compoziția era un fel de pașaport al ei. Vom observa că pe cămășile vechi alțița are motive specifice, ce nu se mai repetă și în alte locuri ale cămășii[4].

O altă etapă în evoluția cămășii a început odată cu țesutul pânzei late și croirea mânecii cămășii dintr-o singură bucată de pânză. Alțița a pierdut din rigorile structurale, fiind aliniată la lățimea încrețului și a celei ocupate de râuri[5].

3. Cămașa cu petic sau cămașa cu platcă este un rezultat al provocărilor urbane, are cele mai multe variante și acoperă o arie destul de mare, depășind hotarele Republicii Moldova. Ele au fost atestate în toate localitățile. Pe timp cald, în zile de sărbătoare, erau purtate cămăși mai mult ornamentate, iar pentru activitățile cotidiene era purtată cămașa mult mai simplă ornamentată[2]. Conform reprezentărilor despre lume, în comunitățile tradiționale toate cămășile aveau motive brodate sau țesute. Pentru că motivele aveau diferite funcții magice, apotropaice, simbolice, sociale, estetice.

În domeniul cămășilor situația s-a schimbat de la o etapă la alta, incluzând noi detalii sau promovând pe prim-plan anumite tipuri.

Bibliografie

1. Buzilă, V. *Costumul popular din Republica Moldova*. Ghid practic, Chișinău, 2011.
2. Zelenciuc, V., Kalașnikova, N. *Vestimentația populației orășenești din Moldova (sec. XV-XIX)*. Chișinău, Știința, 1993.
3. Lupșan, E. *Portul popular*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2006.
4. Postolachi, E. *Ținerea portului străbun*. Moldova, 1987, Nr. 2, p. 16-17.
5. *Din istoria costumului moldovenesc*. Disponibil pe <http://www.moldovenii.md/md/section/199>, accesat la 15.11.2013